

DOI: 10.33270/0525693.1
УДК 343.13.14

ПОГОРЕЦЬКИЙ Микола

доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, проректор з науково-педагогічної роботи Київського національного університету імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0936-0929>

УГОДИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ: ДОКТРИНАЛЬНІ ЗАСАДИ, СУДОВА ПРАКТИКА, СТАНДАРТИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Анотація. Статтю присвячено комплексному дослідженню інституту угод у кримінальному процесі України з акцентом на доктринальні засади, практику національних судів і стандарти Європейського суду з прав людини. Зазначено, що угоди є виявом диспозитивності в публічно-правовому провадженні, однак їх допустимість і справедливість залежать від наявності надійних процесуальних гарантій. На підставі аналізу положень Кримінального процесуального кодексу України розмежовано види угод, окреслено етапи ініціювання переговорів, фіксації умов і судового контролю, визначено мінімальні вимоги до перевірки добровільності та поінформованості учасників, обов'язок суду встановити фактичну основу домовленості й належно мотивувати рішення про затвердження або відмову. Увагу зосереджено на ролі потерпілого, питаннях пропорційності наслідків угоди та застереженнях від прихованого тиску в переговорах. Запропоновано процесуальні фільтри у форматі стандартизованих контрольних переліків питань для суду, прокурора та захисника, які охоплюють перевірку добровільності волевиявлення, реальності й ефективності правничої допомоги, достатності кореспондуючих доказів, адекватності відшкодування шкоди, дотримання балансу приватного й публічного інтересів, а також повноти та належності судової мотивації. У статті виокремлено специфіку укладення та судового розгляду угод щодо застосування кримінально-правових заходів до юридичних осіб: визначено вимоги до підтвердження корпоративної волі та представництва, оцінки конфлікту інтересів, доступу до матеріалів, пропорційності заходів і можливого впливу на права акціонерів, працівників і кредиторів. На матеріалі релевантних прецедентів Європейського суду з прав людини сформульовано критерії доброчесності угоди: добровільна й усвідомлена відмова від процесуальних прав, ефективна допомога захисника, відсутність примусу, реальний судовий контроль, перевірка фактичної основи й відповідність публічному інтересу. Узагальнено проблемні аспекти правозастосування в національній практиці, запропоновано адресні зміни до законодавчого регулювання і до підходів судів, спрямовані на підвищення передбачуваності, прозорості та якості правосуддя під час укладення та затвердження угод.

Ключові слова: угода про визнання винуватості; угода про примирення; кримінальний процес; право на справедливий суд; диспозитивність; змагальність; рівність сторін; судовий контроль; досудове розслідування.

Рекомендоване посилання:

Погорецький М. Угоди в кримінальному процесі України: доктринальні засади, судова практика, стандарти Європейського суду з прав людини. *Наука і правоохорона*. 2025. Вип. 3 (69). С. 7–19. DOI: 10.33270/0525693.1

Вступ

У кримінальному процесі України інститут угод посідає важливе місце як інструмент реалізації диспозитивності в межах публічно-правового провадження та водночас як засіб процесуальної економії, здатний скорочувати тривалість розгляду, концентрувати доказування та підвищувати передбачуваність результату.

Водночас ефективність угод не може бути самоціллю: вони мають функціонувати в межах права на справедливий суд із дотриманням стандартів добровільності, поінформованості та однозначної відмови від процесуальних прав, реальної участі захисника, рівності сторін і належного судового контролю за фактичною

основою домовленості¹. Доктринальне осмислення угод виходить за межі суто процедурного опису й вимагає визначення меж «договірності» в публічному процесі, збалансування приватного компромісу та публічного інтересу, а також запровадження таких процесуальних фільтрів, що унеможливають «переговорний примус» і формалізацію мотивування судових рішень². Ситуація ускладнюється спеціальними конструкціями щодо застосування кримінально-правових заходів до юридичних осіб, де постають питання підтвердження корпоративної волі, належного представництва, конфлікту інтересів і пропорційності наслідків угоди для третіх осіб³.

Українська судова практика демонструє як позитивні приклади верифікації добровільності й фактичної основи, так і типові хиби – від декларативного мотивування до ігнорування позиції потерпілого та недостатньої перевірки доказів, що є основою домовленості; ці прогалини підвищують ризики деформації внутрішнього переконання та упередженості під час переговорів і судового контролю⁴. На тлі релевантних підходів ЄСПЛ до прийнятності механізмів угоди про визнання винуватості/відмови від права (plea/waiver) та критеріїв їх добросовісності важливе значення має узгодженість національної моделі з вимогами добровільності, ефективної юридичної допомоги, реального судового контролю, перевірки фактичної основи та відповідності публічному інтересу⁵. Метою цієї роботи є побудова цілісної доктринальної моделі інституту угод, виявлення й систематизація законодавчих лакун (зокрема щодо угод із юридичними особами), аналіз орієнтирів і помилок національної практики ККС ВС у зіставленні зі стандартами ЄСПЛ, а

також формулювання операційних процесуальних фільтрів і контрольних переліків питань для суддів, прокурорів і захисників, що мають на меті забезпечити баланс між процесуальною економією та вимогами справедливого судового розгляду⁶.

Огляд літератури

Методологічну основу для оцінювання угод як консенсуальної форми в публічно-правовому процесі формує логіка права й доктрина суддівського розсуду: по-перше, межі раціональності правових обґрунтувань і перевірюваність висновків окреслено в аналітичній традиції логіки дефізібельності (*defeasibility*)⁷ (Alchourrón, 2012); по-друге, суддівський розсуд розглянуто як інструмент балансу диспозитивності й публічного інтересу, що вимагає реального контролю добровільності, поінформованої відмови від прав і пропорційності наслідків (Barak, 2022). У конституційно-правовому зрізі континентальної Європи німецький Федеральний конституційний суд підкреслює стандарти якості мотивування, заборону формалізму й обов'язок суду перевіряти

⁶ Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17>; Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14>; Ухвала Верховного Суду від 25 трав. 2023 р. Справа № 463/4324/18. Провадження № 51-287км23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111192794>; Ухвала Верховного Суду від 17 січ. 2024 р. Справа № 713/481/23. Провадження № 51-4390км23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116487693>; Natsvlshvili and Togonidze v. Georgia : Judgment of European Court of Human Rights of 29 April 2014, No. 9043/05. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-142093>

⁷ В академічній юридичній мові вислів «в аналітичній традиції логіки дефізібельності (*defeasibility*)» тлумачать як науковий напрям у філософії права та логіці, що сформувався у межах аналітичної школи права (передусім англо-американської). Логіка дефізібельності (від англ. *defeasibility* – можливість скасування, відступу, подолання) – це концепція, яка пояснює, що правові норми та правові висновки не є абсолютно жорсткими: вони діють, «поки не буде наведено достатніх підстав для їхнього відступу». Така логіка дає змогу описати гнучкість правового регулювання, коли правила не спрацьовують автоматично, а підлягають корекції залежно від контексту; її використовують для аналізу аргументації у праві (наприклад, презумпція діє доти, доки її не спростовано; загальне правило поступається спеціальному). У кримінальному процесі логіка дефізібельності допомагає обґрунтувати винятки з правил доказування, визначити допустимість або недопустимість доказів, а також окреслити межі дії процесуальних гарантій. «Аналітична традиція» означає методологічний підхід, що спирається на логічний аналіз мови та структури правових норм, властивий аналітичній філософії права (Г. Харт, А. Росс, Дж. Раз та ін.); саме в цій традиції розробляють ідею дефізібельності як логічної властивості правових норм і юридичної аргументації.

¹ Natsvlshvili and Togonidze v. Georgia : Judgment of European Court of Human Rights of 29 April 2014, No. 9043/05. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-142093>; Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17>

² Ухвала Верховного Суду від 25 трав. 2023 р. Справа № 463/4324/18. Провадження № 51-287км23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111192794>; Ухвала Верховного Суду від 17 січ. 2024 р. Справа № 713/481/23. Провадження № 51-4390км23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116487693>

³ Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14>; Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17>

⁴ Ухвала Верховного Суду від 25 трав. 2023 р. Справа № 463/4324/18. Провадження № 51-287км23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111192794>; Ухвала Верховного Суду від 17 січ. 2024 р. Справа № 713/481/23. Провадження № 51-4390км23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116487693>

⁵ Natsvlshvili and Togonidze v. Georgia : Judgment of European Court of Human Rights of 29 April 2014, No. 9043/05. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-142093>

фактичну основу процесуальних рішень¹, нато-мість польська касаційна юриспруденція акцентує на межах допустимої «угодності» й необхідності контролю доказової бази за спрощених форм завершення провадження². Конвенційні орієнтири ЄСПЛ у справах щодо «plea/waiver» фіксують консолідований тест: добровільність й усвідомленість відмов від процесуальних прав, ефективна допомога захисника, відсутність примусу, реальний судовий контроль і перевірка фактичної основи з огляду на публічний інтерес³ з додатковим акцентом на вразливість учасників і належні процесуальні гарантії в ситуаціях нерівності⁴.

Українська нормативна рамка визначена Конституцією, Кримінальним кодексом і Кримінальним процесуальним кодексом, а також спеціальними змінами 2017 року, що оптимізували процесуальні механізми, і 2024 року – щодо угод у корупційних провадженнях; це підвищує вимоги до добровільності, ролі потерпілого, пропорційності й мотивування⁵. У галузевій доктрині питання примирення, змісту угод і ролі учасників відображені в прикладних дослідженнях, що сукупно підводять до потреби стандартизації судового контролю за добровільністю, поінформованістю та

фактичною основою домовленостей (Basysta, 2017; Velykodnyi, 2015; Hvozdetzkyi, & Liash, 2020; Hloba, 2020; Leliak, 2015; Lyzak, 2014; Paliukh, 2019; Trekke, 2018; Turman, 2017; 2018(a), (b); Chumak, 2016; Yurkova, 2013). Питання мотивації рішень і зв'язку між доказами й висновками в національній дискусії системно артикульовано як критерій добросовісності правосуддя, а принцип вільної оцінки доказів інтерпретовано як такий, що вимагає мінімального кореспондуючого масиву та прозорої аргументації під час затвердження угод (Bernaziuk, 2019). Судова практика демонструє варіативність підходів: від локальних прикладів ретельної перевірки добровільності й фактичної основи (на рівні рішень судів першої інстанції та спеціалізованих юрисдикцій) до справ, де фіксують дефіцит мотивування або дослідження доказів, що стали основою домовленості; показовими є рішення Солом'янського районного суду м. Києва від 17 червня 2024 року та касаційні ухвали у справах № 991/13030/24, № 713/481/23, № 463/4324/18⁶. Окремий блок становлять напрацювання щодо розвитку інституту угод і судового контролю в умовах воєнного стану, де акцентовано на співвідношенні процесуальної економії, публічного інтересу та належної перевірки фактичної основи (Pohoretskyi, 2025a; Pohoretskyi, 2025b). Психологічний компонент переговорів і судового контролю, релевантний для оцінки добровільності та «equality of arms», висвітлено в емпіричних дослідженнях когнітивних ілюзій (anchoring, framing, hindsight) і засобів їх нейтралізації, що слід урахувати під час формулювання процесуальних запобіжників (Blank, & Nestler, 2008; Bourgeois-Gironde, & Giraud, 2009).

На підставі узагальнення порівняльних, конвенційних і національних підходів логічним підсумком огляду літератури щодо угод є необхідність побудови цілісної доктринальної моделі інституту угод, виявлення та систематизації законодавчих лакун (зокрема щодо угод із юридичними особами), поглибленого аналізу орієнтирів і типових помилок національної практики в зіставленні зі стандартами ЄСПЛ, а також розроблення операційних процесуальних фільтрів і стандартизованих контрольних переліків питань (check-lists) для суддів, прокурорів і

¹ Bundesverfassungsgericht. Urteil des Zweiten Senats vom 19. März 2013 – 2 BvR 2628/10, 2 BvR 2883/10, 2 BvR 2155/11. URL: https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/DE/2013/03/rs20130319_2bvr262810.html

² Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 maja 2011 r., sygn. akt III KK 30/11. URL: <https://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/orzeczenia/3/iii%20kk%2030-11.pdf>

³ Natsvlishvili and Togonidze v. Georgia : Judgment of European Court of Human Rights of 29 April 2014, No. 9043/05. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-142093>

⁴ V.C.L. and A.N. v. the United Kingdom : Judgment of European Court of Human Rights of 16 February 2021, No. 77587/12, 74603/12 (195–202). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng-press/?i=003-6940249-9330764>

⁵ Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>; Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14>; Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17>; Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо вдосконалення регулювання угод про визнання винуватості у кримінальних провадженнях щодо корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією : Закон України від 29 жовт. 2024 р. № 4033-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4033-20>; Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення механізмів забезпечення завдань кримінального провадження : Закон України від 16 берез. 2017 р. № 1950-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1950-19>; Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 трав. 2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/389-19>

⁶ Рішення Солом'янського районного суду м. Києва від 17 черв. 2024 р. Справа № 760/8343/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123640067>; Ухвала Вищого антикорупційного суду від 12 берез. 2025 р. Справа № 991/13030/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125766737>; Ухвала Верховного Суду від 14 квіт. 2025 р. Справа № 991/13030/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126569694>; Ухвала Верховного Суду від 17 січ. 2024 р. Справа № 713/481/23. Провадження № 51-4390км23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116487693>; Ухвала Верховного Суду від 25 трав. 2023 р. Справа № 463/4324/18. Провадження № 51-287км23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111192794>

захисників, покликаних забезпечити збалансування процесуальної економії з вимогами справедливості судового розгляду, що й становить завдання цієї статті.

Матеріали та методи

Джерельну базу дослідження формують: (а) норми Конституції України, Кримінального процесуального кодексу та суміжних актів, що встановлюють межі укладення й судового контролю процесуальних угод, включно з реформою 2017 року та спеціальним законом 2024 року для корупційних проваджень, а також загальним режимом воєнного стану¹; (б) прецедентна практика ЄСПЛ щодо механізмів plea/waiver, яка формулює консолідований тест добровільності, поінформованості, ефективної допомоги захисника, відсутності примусу й наявності реального судового контролю²; (в) континентально-європейські порівняльні орієнтири щодо стандартів мотивування та перевірки фактичної основи судового рішення³; (г) національна судова практика 2013–2025 років із фокусом на акти касаційної інстанції та репрезентативні приклади першої інстанції й

спеціалізованих юрисдикцій⁴; (д) доктринальні та прикладні праці, що висвітлюють суддівський розсуд, логіку правових рішень, зміст і процедури угод, ролі учасників, типові проблеми правозастосування (Alchourrón, 2012; Barak, 2022; Basysta, 2017; Velykodnyi, 2015; Hvozdetyskiy, & Liash, 2020; Hloba, 2020; Leliak, 2015; Lyzak, 2014; Paliukh, 2019; Trekke, 2018; Turman, 2017; 2018 (a), (b); Chumak, 2016; Yurkova, 2013; Sirotkina, 2020; Podolian, & Savytska, 2025), а також роботи щодо стандартів мотивування та принципу вільної оцінки доказів й емпіричні дослідження когнітивних спотворень, релевантних для оцінки добровільності та «equality of arms» (Bernaziuk, 2019; Blank, & Nestler, 2008; Bourgeois-Gironde, & Giraud, 2009). Методологія охоплює догматичний аналіз конституційних і процесуальних норм для реконструкції правової моделі угод і визначення обов'язкових елементів судового контролю з подальшим зіставленням національних приписів і практики з тестами, сформульованими в прецедентах ЄСПЛ та порівняльно-правових орієнтирах⁵. Застосовано порівняльно-правовий метод для зіставлення національних приписів і підходів з конституційними та касаційними стандартами Німеччини та Польщі щодо якості мотивування та перевірки фактичної основи⁶. Аналіз судової практики здійснено як цільову вибірку рішень за 2013–2025 роки (касація та показові приклади

¹ Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>; Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17>; Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення механізмів забезпечення завдань кримінального провадження : Закон України від 16 берез. 2017 р. № 1950-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1950-19>; Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо вдосконалення регулювання угод про визнання винуватості у кримінальних провадженнях щодо корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією : Закон України від 29 жовт. 2024 р. № 4033-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4033-20>; Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 трав. 2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/389-19>; Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14>

² Natsvlshvili and Togonidze v. Georgia : Judgment of European Court of Human Rights of 29 April 2014, No. 9043/05. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-142093>; V.C.L. and A.N. v. the United Kingdom : Judgment of European Court of Human Rights of 16 February 2021, No. 77587/12, 74603/12 (195–202). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-6940-249-9330764>

³ Bundesverfassungsgericht. Urteil des Zweiten Senats vom 19. März 2013 – 2 BvR 2628/10, 2 BvR 2883/10, 2 BvR 2155/11. URL: https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/DE/2013/03/rs20130319_2bvr262810.html; Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 maja 2011 r., sygn. akt III KK 30/11. URL: <https://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/orzeczenia/iii%20kk%2030-11.pdf>

⁴ Ухвала Верховного Суду від 17 січ. 2024 р. Справа № 713/481/23. Провадження № 51-4390км23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116487693>; Ухвала Верховного Суду від 25 трав. 2023 р. Справа № 463/4324/18. Провадження № 51-287км23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111192794>; Ухвала Вищого антикорупційного суду від 12 берез. 2025 р. Справа № 991/13030/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125766737>; Рішення Солом'янського районного суду м. Києва від 17 черв. 2024 р. Справа № 760/8343/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123640067>

⁵ Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>; Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17>; Natsvlshvili and Togonidze v. Georgia : Judgment of European Court of Human Rights of 29 April 2014, No. 9043/05. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-142093>; Bundesverfassungsgericht. Urteil des Zweiten Senats vom 19. März 2013 – 2 BvR 2628/10, 2 BvR 2883/10, 2 BvR 2155/11. URL: https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/DE/2013/03/rs20130319_2bvr262810.html; Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 maja 2011 r., sygn. akt III KK 30/11. URL: <https://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/orzeczenia/iii%20kk%2030-11.pdf>

⁶ Bundesverfassungsgericht. Urteil des Zweiten Senats vom 19. März 2013 – 2 BvR 2628/10, 2 BvR 2883/10, 2 BvR 2155/11. URL: https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/DE/2013/03/rs20130319_2bvr262810.html; Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 maja 2011 r., sygn. akt III KK 30/11. URL: <https://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/orzeczenia/iii%20kk%2030-11.pdf>

першої інстанції/спеціалізованої юрисдикції) з фокусом на відповідність конвенційному тесту ЄСПЛ¹. Для кожного рішення проведено контент-аналіз мотивувальних частин із кодуванням шести індикаторів: (1) добровільність; (2) поінформована й однозначна відмова від прав; (3) ефективна допомога захисника; (4) перевірка фактичної основи; (5) пропорційність наслідків і врахування позиції потерпілого; (6) повнота й логічна зв'язаність мотивування (Bernaziuk, 2019). Для блоку щодо угод з юридичними особами застосовано цільовий аналіз норм і практики з перевіркою підтвердження корпоративної волі, представництва, потенційного конфлікту інтересів і пропорційності втручання². Зрештою, у світлі когнітивних ризиків переговорів і судового контролю індикатори перевірки доповнено критеріями нейтралізації фреймінгу, «якірного» ефекту та hindsight-bias (Blank, & Nestler, 2008; Bourgeois-Gironde, & Giraud, 2009), що інтегруються в проєкт процесуальних фільтрів і стандартизованих контрольних переліків питань, запропонованих у статті.

Результати й обговорення

Доктринальні засади інституту угод полягають у тому, що угода є консенсуальною формою врегулювання кримінально-правового конфлікту всередині публічного процесу, тобто «договірність» тут можлива лише настільки, наскільки вона не підміняє імперативний характер переслідування та судового контролю, а вбудовується в процесуальну форму як її легітимний різновид (Barak, 2022). Звідси випливають межі «договірності»: предмет домовленостей не може виходити за межі закону, не може нівелювати обов'язок суду перевірити фактичну основу й не може зводитися до простої констатації волі сторін; місце угод у системі процесуальних форм визначене їх здатністю забезпечити результат, сумісний з гарантіями справедливого суду та з принципами публічного інтересу. Критерії справедливості угоди охоплюють сукупність взаємопов'язаних вимог: реальну добровільність волевиявлення

сторони, поінформовану й однозначну відмову від відповідних процесуальних прав з підтвердженою участю захисника, перевірку судом достатності фактичної основи домовленості, а також пропорційність її наслідків з огляду на тяжкість діяння, шкоду потерпілому та превентивну мету; недопустимим є будь-який прямий чи опосередкований тиск, який спотворює волю учасника провадження³.

Доказове значення угоди не можна тлумачити як «автоматизм» для винесення вироку: самозіння або формула згоди сторін не звільняють суд від обов'язку перевірити належність, допустимість і достовірність кореспондуючих доказів та показати в мотивувальній частині рішення логічний зв'язок між установленими фактичними даними, застосованими нормами й висновками про справедливість і законність домовленості (Bernaziuk, 2019). Така вимога до повноти й структурованості мотивування є водночас методологічною гарантією від довільності: вона відтворює критерії раціональності правової аргументації та забезпечує подальшу перевірюваність судового рішення (Alchourrón, 2012).

Збалансування інтересів у режимі угод означає, що процесуальна економія та пришвидшення провадження можуть бути прийнятними лише настільки, наскільки не підривають публічний інтерес – захист прав потерпілого, відновлення справедливості, узгодженість призначеного покарання з тяжкістю посягання та підтримання довіри до правосуддя; у випадку колізії пріоритет мають гарантії справедливого суду й стандарти належної перевірки, а не «договірна» зручність результату (Barak, 2022)⁴.

Проблеми законодавчого врегулювання інституту угод виявляються насамперед у процедурному каркасі КПК: етапи ініціювання, переговорів, фіксації умов, судового контролю та правових наслідків урегульовано фрагментарно, що залишає прогалини для зловживань і формалізму. Нормативно неповно конкретизовано стандарт запитань суду для перевірки добровільності й поінформованості сторін, не передбачено обов'язкового «часу на роздуми» між погодженням умов і судовим затвердженням, а також уніфікованої письмової форми роз'яснень прав і наслідків відмови, що підлягали б долученню до матеріалів.

¹ Natsvlshvili and Togonidze v. Georgia : Judgment of European Court of Human Rights of 29 April 2014, No. 9043/05. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-69402-49-9330764](https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-142093; V.C.L. and A.N. v. the United Kingdom : Judgment of European Court of Human Rights of 16 February 2021, No. 77587/12, 74603/12 (195–202). URL: <a href=)

² Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17>; Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо вдосконалення регулювання угод про визнання винуватості у кримінальних провадженнях щодо корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією : Закон України від 29 жовт. 2024 р. № 4033-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4033-20>

³ Natsvlshvili and Togonidze v. Georgia : Judgment of European Court of Human Rights of 29 April 2014, No. 9043/05. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-69402-49-9330764](https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-142093; V.C.L. and A.N. v. the United Kingdom : Judgment of European Court of Human Rights of 16 February 2021, No. 77587/12, 74603/12 (195–202). URL: <a href=)

⁴ Natsvlshvili and Togonidze v. Georgia : Judgment of European Court of Human Rights of 29 April 2014, No. 9043/05. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-142093>

У сегменті добровільності та поінформованості необхідною є обов'язкова фіксація консультацій із захисником (із зазначенням часу, предмета і результатів), пряма заборона будь-якого безпосереднього чи опосередкованого тиску під час переговорів і застосування судом «тесту усвідомленості» відмов від прав: чи зрозуміла особі природа відмови, альтернативи, процесуальні та матеріально-правові наслідки, зокрема щодо апеляційного оскарження¹. Вимога наявності фактичної основи угоди означає мінімум кореспондуючих доказів, які підтверджують описані обставини; самозізнання чи формула згоди сторін не можуть бути достатніми без незалежної верифікації матеріалами провадження, а суд повинен окреслити обсяг дослідження цих матеріалів під час затвердження угоди.

У площині мотивування необхідно нормативно закріпити обов'язкові елементи мотивувальної частини під час затвердження або відмови: (1) перевірка добровільності та поінформованості; (2) опис й оцінювання фактичної основи; (3) оцінювання пропорційності наслідків домовленості; (4) аргументи щодо публічного інтересу та прав потерпілого; (5) посилання на застосовані норми й судову практику; (6) чітка відповідь на доводи сторін (Bernaziuk, 2019).

Роль потерпілого (Pohoretskyi, & Serhieieva, 2017) має бути посилена: забезпечення участі в переговорах (у межах, сумісних із таємницею домовленостей і недопущенням тиску), право висловити заперечення в суді, механізми реалістичної компенсації шкоди та процесуальна перевірка обґрунтованості запропонованого відшкодування.

Режим оскарження потребує уточнення меж перегляду затверджених угод: підставами мають бути істотні процедурні вади (порушення права на захист, відсутність реальної добровільності), наявність тиску або обману, а також дефіцит фактичної основи; апеляційний суд повинен мати інструменти для доктринально вивіреної перевірки мотивування (Bernaziuk, 2019).

Порівняльні орієнтири підтверджують доцільність таких вимог: конституційні стандарти якості судових рішень і реальності судового контролю в Німеччині, а також польська касаційна практика щодо допустимості «угодних» механізмів і контролю доказової бази слугують корисними

моделями для конкретизації національних приписів².

Практика затвердження угод у кримінальному провадженні вимагає від суду не формальної, а змістовної перевірки добровільності, усвідомленості й інформованості волевиявлення сторін, підтвердженої належною фактичною основою та повноцінною мотивацією, з огляду на позицію потерпілого; інакше виникають типові збої: формальна оцінка добровільності, слабка фактична база, дефіцит мотивів й ігнорування прав потерпілого³.

У цьому контексті ККС ВС надає орієнтири у вигляді сигнальних індикаторів «червоних прапорців» – наявність альтернативних версій угод поза судовим контролем, розбіжності в статусі сторін, декларативні тези про «суспільний інтерес» і помилкове посилання на відомчі інструкції як на обмеження процесуальної компетенції прокурора; натомість рекомендовані формули мотивування передбачають чітку фіксацію дотримання ст. 471–474 КПК, добровільності й інформованості сторін, конкретизацію суспільного інтересу, співвіднесення висновків з матеріалами провадження та визнання суто організаційної природи відомчих актів⁴.

Показовою є справа про надання неправомірної вигоди прокурору з метою укладення угоди про визнання винуватості: захиснику інкриміновано ч. 3 ст. 369 КК за ініціювання та реалізацію передачі неправомірної вигоди, натомість суди першої та апеляційної інстанцій перекваліфікували на ч. 1 ст. 369-2 КК, з огляду на відсутність у прокурора одноосібних повноважень укладати угоду без попереднього

² Bundesverfassungsgericht. Urteil des Zweiten Senats vom 19. März 2013 – 2 BvR 2628/10, 2 BvR 2883/10, 2 BvR 2155/11. URL: https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/DE/2013/03/rs20130319_2bvr262810.html; Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 maja 2011 r., sygn. akt III KK 30/11. URL: <https://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/orzecznie3/iii%20kk%2030-11.pdf>

³ Natsvlshvili and Togonidze v. Georgia : Judgment of European Court of Human Rights of 29 April 2014, No. 9043/05. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-142093>; Ухвала Верховного Суду від 17 січ. 2024 р. Справа № 713/481/23. Провадження № 51-4390км23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116487693>

⁴ Ухвала Верховного Суду від 25 трав. 2023 р. Справа № 463/4324/18. Провадження № 51-287км23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111192794>; Ухвала Верховного Суду від 17 січ. 2024 р. Справа № 713/481/23. Провадження № 51-4390км23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116487693>; Natsvlshvili and Togonidze v. Georgia : Judgment of European Court of Human Rights of 29 April 2014, No. 9043/05. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-142093>; Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду за I півріччя 2025 року (01.01.2025–30.06.2025) / Верховний Суд. Київ, 2025. 56 с. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/oglyady/Oglyad_KKS_I_pivr_2025.pdf

¹ Natsvlshvili and Togonidze v. Georgia : Judgment of European Court of Human Rights of 29 April 2014, No. 9043/05. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-142093>; C.L. and A.N. v. the United Kingdom : Judgment of European Court of Human Rights of 16 February 2021, No. 77587/12, 74603/12 (195–202). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-6940249-9330764>

погодження згідно з наказом № 4гн. Верховний Суд, з огляду на норми КПК, відкинув цей підхід й акцентував, що визначальним для складу злочину за ст. 369 КК є наявність у службовій особи реальних процесуальних повноважень діяти чи утримуватися від дії в інтересах особи, яка надає неправомірну вигоду, а відомчі акти мають організаційно-розпорядчий характер і не обмежують повноважень, безпосередньо закріплених у п. 15 ч. 1 ст. 3 та ст. 37 КПК¹. Отже, порушення внутрішньої процедури погодження угоди з керівником органу прокуратури не позбавляє прокурора можливості укласти угоду від імені сторони обвинувачення, а пропозиція чи передача неправомірної вигоди такому прокурору утворює об'єктивну сторону ст. 369 КК; цей висновок ідентифікує межі допустимого посилення на відомчі регламенти та формує підстави для скасування рішень, що підміняють процесуальну форму внутрішніми інструкціями².

Другий орієнтир дає постановою щодо угоди про примирення у справі про домашнє насильство: суди затвердили угоду, урахувавши системність протиправної поведінки та призначивши 150 год громадських робіт, водночас засуджений посилався на іншу, «попередню» угоду із вказівкою на його статус як «підозрюваного» й стверджуване порушення п. 2 ч. 1 ст. 468 КПК³. ККС ВС зауважив, що предметом судового контролю може бути лише угода, офіційно подана до суду за ст. 472 КПК⁴; чернетки чи альтернативні редакції, не винесені на судовий розгляд, не створюють правових наслідків⁵. Суд встановив відповідність угоди вимогам ст. 471 КПК, підтвердив її добровільність, суспільний інтерес і відсутність порушення прав учасників, а також відсутність підстав для відмови за ч. 7 ст. 474 КПК; цей підхід узгоджується зі стандартом ЄСПЛ: угода припустима лише за умов добровільності, усвідомленості наслідків, ефективного судового контролю та відсутності конфлікту з публічним порядком, причому гарантії справедливого судового розгляду зберігають силу навіть за

добровільної відмови від окремих процесуальних прав⁶.

Обидві позиції ККС ВС концептуально узгоджуються та формують єдину доктринальну конструкцію: по-перше, відомчі акти не можуть редукувати процесуальну компетенцію, закріплену законом; по-друге, юридичної сили набуває лише угода, подана на судовий контроль у визначеній КПК формі; по-третє, рішення про затвердження має ґрунтуватися на реальній фактичній основі, чітких мотивах, урахуванні прав і волі потерпілого й аргументований «суспільний інтерес»; по-четверте, вияв «червоних прапорців» – неофіційних редакцій угоди, статусних розбіжностей, шаблонної мотивації чи підміни закону інструкцією – є підставою для відмови в затвердженні або для скасування вже затвердженої угоди⁷.

У доктрині та прикладних дослідженнях уже акцентували на потребі деталізації процедур переговорів, ролі прокурора та складу істотних умов угод, що кореспондує запропонованим вище напрямом кодифікаційного доопрацювання (Basysta, 2017; Hvozdetzkyi, & Liash, 2020; Lyzak, 2014; Turman, 2017; 2018 (a), (b); Chumak, 2016; Yurkova, 2013 et al.).

Під час дії воєнного стану у сфері кримінального провадження виразно постає дилема між потребою процесуального пришвидшення та неприпустимістю будь-якого компромісу зі стандартами справедливого судочинства: пришвидшення досудового розслідування та судового контролю, зумовлене безпековими потребами й дефіцитом ресурсів, може бути легітимним лише настільки, наскільки воно сумісне з незнижуваними гарантіями добровільності та поінформованості відмови від прав й укладення процесуальних угод під реальним судовим наглядом (ст. 471, 472, 474 КПК)⁸.

⁶ Natsvlshvili and Togonidze v. Georgia : Judgment of European Court of Human Rights of 29 April 2014, No. 9043/05. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-142093>

⁷ Natsvlshvili and Togonidze v. Georgia : Judgment of European Court of Human Rights of 29 April 2014, No. 9043/05. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-142093>; Ухвала Верховного Суду від 17 січ. 2024 р. Справа № 713/481/23. Провадження № 51-4390км23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116487693>; Ухвала Верховного Суду від 25 трав. 2023 р. Справа № 463/4324/18. Провадження № 51-287км23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111192794>; Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду за I півріччя 2025 року (01.01.2025–30.06.2025) / Верховний Суд. Київ, 2025. 56 с. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/oglyady/Oglyad_KKS_I_pivr_2025.pdf

⁸ Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17>; Natsvlshvili and Togonidze v. Georgia : Judgment of European Court of Human Rights of 29 April 2014, No. 9043/05. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-142093>

¹ Ухвала Верховного Суду від 25 трав. 2023 р. Справа № 463/4324/18. Провадження № 51-287км23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111192794>

² Ухвала Верховного Суду від 25 трав. 2023 р. Справа № 463/4324/18. Провадження № 51-287км23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111192794>;

³ Ухвала Верховного Суду від 17 січ. 2024 р. Справа № 713/481/23. Провадження № 51-4390км23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116487693>

⁴ Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду за I півріччя 2025 року (01.01.2025–30.06.2025) / Верховний Суд. Київ, 2025. 56 с. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/oglyady/Oglyad_KKS_I_pivr_2025.pdf

⁵ Ухвала Верховного Суду від 17 січ. 2024 р. Справа № 713/481/23. Провадження № 51-4390км23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116487693>

ЄСПЛ послідовно зауважує: домовленості щодо завершення провадження допустимі лише за умов поінформованої та вільної згоди; «угода під тиском» не сумісна з Конвенцією, а латентний примус – через загрозу суворішої кваліфікації, ризик затягування тримання під вартою чи непропорційні економічні й репутаційні наслідки – має бути виявлений і нейтралізований судом¹.

На рівні національної практики це кореспондує з позицією ККС ВС: юридичне значення має лише угода, офіційно подана на розгляд і перевірена судом; чернетки чи альтернативні редакції, не винесені на судовий контроль, правових наслідків не породжують; відомчі акти не обмежують процесуальних повноважень прокурора, закріплених у законі (ст. 3 ч. 1 п. 15, ст. 37 КПК), а перевірка добровільності та фактичної основи не може бути формальною².

Змістовний тест суду під час затвердження угод у воєнних умовах має охоплювати: (1) реальний, а не формальний іспит добровільності та поінформованості відмови³; (2) «equality of arms» – фактичну рівність можливостей сторін, що передбачає ефективну допомогу захисника та достатній час для консультацій; (3) пропорційність – співмірність поступок і наслідків, недопустимість «купівлі» відмови від гарантій лише зниженням санкції⁴; (4) публічний інтерес – конкретне, доказове обґрунтування, чому саме угода відповідає завданням правосуддя та не підриває довіру до суду; (5) виключення «переговорного примусу» – перевірка походження ініціативи, наявності альтернатив і відсутності прихованих «санкцій» за відмову домовлятися⁵.

Звідси випливають і практичні «червоні прапорці» для суду: повторні неофіційні редакції угод поза судовим контролем; розбіжності в процесуальному статусі сторін; формульні посилання на «суспільний інтерес» без фактичної основи; підміна норм КПК відомчими інструк-

ціями; заяви про тиск або «торг» параметрами тримання під вартою чи обсягом обвинувачення⁶.

У площині матеріально-правової кваліфікації це поєднано з вимогами КК: пропозиція/надання неправомірної вигоди службовій особі з метою впливу на укладення угоди про визнання винуватості охоплюється диспозицією ст. 369 КК; помилкове посилання на відомчі погодження не виключає наявності складу злочину, якщо службова особа має реальні процесуальні повноваження.

Для угод і заходів щодо юридичних осіб діє спеціальний процесуальний режим: участь забезпечують через представника з належно підтвердженими повноваженнями (ст. 64-1 КПК), а укладення угод у спеціальному порядку відбувається за правилами гл. 37-1 КПК з дотриманням тих самих конвенційних гарантій добровільності/усвідомленості й ефективного судового контролю⁷.

Матеріально-правові підстави й види заходів до юридичних осіб визначено в розділі XIV-1 КК (зокрема, ст. 96-3, 96-7, 96-10, 96-10-1): суд зобов'язаний зважити тяжкість діяння, розмір шкоди/вигоди, ступінь реалізації умислу, наявність й ефективність внутрішніх заходів відповідності (compliance) та інші релевантні обставини; за «нефінансових» заходів – доцільність, необхідність і превентивну мету⁸.

Оскільки наслідки для юридичних осіб мають мультисекторний ефект, оцінка пропорційності повинна охоплювати вплив на права третіх осіб, стан конкуренції та доступність публічних послуг, а також спроможність суб'єкта забезпечити в майбутньому належну систему внутрішнього контролю та відповідності; саме такий підхід узгоджується з вимогами «equality of arms», пропорційності й публічного інтересу та формує «безпечний процесуальний коридор» правозастосування у воєнний час⁹.

Узагальнюючи викладене, пропонується застосовувати до угод у кримінальному провадженні інтегровану матрицю перевірки, що

¹ Natsvlshvili and Togonidze v. Georgia : Judgment of European Court of Human Rights of 29 April 2014, No. 9043/05. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-142093>

² Ухвала Верховного Суду від 25 трав. 2023 р. Справа № 463/4324/18. Провадження № 51-287км23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111192794>; Ухвала Верховного Суду від 17 січ. 2024 р. Справа № 713/481/23. Провадження № 51-4390км23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116487693>

³ Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17>; Natsvlshvili and Togonidze v. Georgia : Judgment of European Court of Human Rights of 29 April 2014, No. 9043/05. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-142093>

⁴ Natsvlshvili and Togonidze v. Georgia : Judgment of European Court of Human Rights of 29 April 2014, No. 9043/05. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-142093>

⁵ Там само.

⁶ Ухвала Верховного Суду від 25 трав. 2023 р. Справа № 463/4324/18. Провадження № 51-287км23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111192794>; Ухвала Верховного Суду від 17 січ. 2024 р. Справа № 713/481/23. Провадження № 51-4390км23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116487693>

⁷ Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17>; Natsvlshvili and Togonidze v. Georgia : Judgment of European Court of Human Rights of 29 April 2014, No. 9043/05. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-142093>

⁸ Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14>

⁹ Natsvlshvili and Togonidze v. Georgia : Judgment of European Court of Human Rights of 29 April 2014, No. 9043/05. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-142093>; Ухвала Верховного Суду від 17 січ. 2024 р. Справа № 713/481/23. Провадження № 51-4390км23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116487693>

поєднує процесуальні фільтри судового контролю з орієнтирами для сторін. Для суду ключовими є такі критеріальні блоки. По-перше, добровільність: суд має переконливо встановити відсутність будь-якого тиску чи «переговорного примусу», забезпечення достатнього часу на обдумування пропозиції та підтверджену консультацію з адвокатом, фіксовану в процесуальних документах¹. По-друге, поінформованість: учасникові необхідно роз'яснити зрозумілою мовою зміст і межі відмови від процесуальних прав і правові наслідки укладення угоди; ці роз'яснення мають бути належно протоколовані². По-третє, фактична основа: рішення про затвердження угоди повинно спиратися на мінімально необхідний кореспондуючий масив доказової інформації; самопризнання не є самодостатнім і потребує зовнішньої верифікації³. По-четверте, пропорційність наслідків: суд зобов'язаний зважити співмірність запропонованого результату провадження з тяжкістю правопорушення, характером шкоди й завданнями кримінальної юстиції; зниження санкції не може «купувати» відмову від процесуальних гарантій⁴. По-п'яте, права потерпілого та публічний інтерес: має бути переконливо показано, що угода не порушує прав потерпілого, відповідає охороні правопорядку та не підриває довіру до правосуддя; формульні декларації без фактичного підґрунтя є неприйнятними⁵. По-шосте, повнота мотивування: судові рішення повинно містити чітку структуру причиново-наслідкових зв'язків із посиланням на конкретні докази та релевантні норми права, що обґрунтовують кожен із названих елементів⁶.

Водночас для сторін обвинувачення та захисту діють власні орієнтири належної процесуальної поведінки: системна фіксація перебігу переговорів (час, учасники, предмет обговорення), надання письмових роз'яснень щодо прав і наслідків відмови від них, а також належне документування добровільності волевиявлення та, за наявності, компенсації шкоди з підтвердженням її реальності й достатності⁷.

Специфіка провадженя щодо юридичних осіб вимагає додаткових елементів перевірки: підтвер-

дження корпоративної волі через компетентного представника з належними повноваженнями⁸ та оцінку мультисекторного впливу домовленості на права акціонерів, працівників і кредиторів, включно з прогнозом дотримання внутрішньої системи відповідності в майбутньому⁹. Сукупність зазначених процесуальних фільтрів і критеріїв формує завершену академічну модель контролю, яка забезпечує баланс між диспозитивністю угод і вимогами верховенства права у воєнний та післявоєнний періоди¹⁰.

Висновки

У роботі запропоновано цілісну доктринальну модель процесуальних угод, яка поєднує диспозитивність сторін із незнижуваними гарантіями справедливого судочинства. Її ядро становлять чотири опори: реальна добровільність і поінформованість волевиявлення; ефективна участь захисника й фактична рівність процесуальних можливостей сторін; наявність перевірюваної фактичної основи; пропорційність і публічний інтерес, відображені в належно вмотивованому судовому рішенні.

На цій основі сформульовано конкретні пропозиції до КПК: (1) запровадити стандартизований перелік питань, на які суд зобов'язаний дати відповіді під час затвердження угоди (походження ініціативи, межі відмови від прав, оцінка альтернатив, відсутність тиску, фактична основа, публічний інтерес, пропорційність); (2) визначити обов'язкові елементи мотивувальної частини ухвали з чіткою структурою причиново-наслідкових зв'язків і посиланням на конкретні матеріали провадження; (3) установити мінімальні вимоги до фактичної основи рішення (самозінання не є самодостатнім; необхідна зовнішня верифікація ключових обставин); (4) передбачити особливі приписи для угод з юридичними особами: підтвердження корпоративної волі компетентним органом/представником, оцінка впливу на акціонерів, працівників, кредиторів і публічні послуги, а також перевірка спроможності суб'єкта підтримувати систему внутрішнього контролю та відповідності надалі. Для правозастосовної практики запропоновано використання стандартизованих контрольні переліки питань і верифікаційну матрицю оцінювання належності, допустимості й достовірності

¹ Natsvlshvili and Togonidze v. Georgia : Judgment of European Court of Human Rights of 29 April 2014, No. 9043/05. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-142093>

² Там само.

³ Там само.

⁴ Там само.

⁵ Ухвала Верховного Суду від 17 січ. 2024 р. Справа № 713/481/23. Провадження № 51-4390км23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116487693>

⁶ Там само.

⁷ Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17>; Natsvlshvili and Togonidze v. Georgia : Judgment of European Court of Human Rights of 29 April 2014, No. 9043/05. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-142093>

⁸ Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17>

⁹ Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14>

¹⁰ Natsvlshvili and Togonidze v. Georgia : Judgment of European Court of Human Rights of 29 April 2014, No. 9043/05. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-142093>; Ухвала Верховного Суду від 17 січ. 2024 р. Справа № 713/481/23. Провадження № 51-4390км23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116487693>

доказової інформації: для суду – алгоритм оцінювання добровільності, поінформованості, фактичної основи, пропорційності та публічного інтересу; для сторін – регламент фіксації переговорів, письмові роз'яснення наслідків, документування добровільності та відшкодування шкоди; для юридичних осіб – пакет документів, що посвідчує корпоративне волевиявлення та прогноз нефінансових наслідків.

Межі диспозитивності окреслено через запобіжники «переговорного примусу»: процесу-

альні паузи для консультацій, протокольне опитування щодо альтернатив, заборону обміну поступками за рахунок умов тримання під вартою або загрози суворішої кваліфікації, а також обов'язкове фіксування причин відмови від угоди.

Подальші дослідження доцільно спрямувати на емпіричну валідацію запропонованих інструментів: вимір впливу угод на якість судової мотивації, процесуальну економію, рецидив і довіру до правосуддя з окремим порівняльним аналізом справ за участю юридичних осіб.

References

- [1] Alchourrón, C.E. (2012). On law and logic. *The logic of legal requirements: Essays on defeasibility* (pp. 39-52). Oxford: Oxford University Press. Retrieved from <https://academic.oup.com/book/1436/chapter/140806798>
- [2] Barak, A. (2022). *Judicial discretion*. Kyiv: Center for Educational Literature. Retrieved from <https://jurkniga.ua/contents/sudeyskoe-usmotrenie.pdf>
- [3] Basysta, I.V. (2017). Practical problems of concluding reconciliation agreements in criminal proceedings. *Journal of Criminal Procedure*, 1, 11-19. Retrieved from https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/5386/1/%D0%91%D0%B0%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B0%20vkc_2017_1_3.pdf
- [4] Bernaziuk, Ya. (2019). The concept and criteria of the motivation of a judicial decision as a guarantee of compliance with the rule of law. *Judicial Power of Ukraine*. Retrieved from <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/635136/>
- [5] Blank, H., & Nestler, S. (2008). How many hindsight biases are there? *Cognition*, 106(3), 1408-1440. DOI: 10.1016/j.cognition.2007.07.007
- [6] Bourgeois-Gironde, S., & Giraud, R. (2009). Framing effects as violations of extensionality. *Theory and Decision*, 67(4), 385-404. DOI: 10.1007/s11238-009-9133-7
- [7] Chumak, K. (2016). Concluding a reconciliation agreement: Grounds, content, parties. *Scientific Journal of the National Academy of the Prosecutor's Office of Ukraine*, 4, 186-195. Retrieved from <https://napu.com.ua/uk/chasopis-napu/>
- [8] Hloba, M. (2020a). Types of reconciliation agreements in criminal proceedings. *Entrepreneurship, Economy and Law*, 8, 269-273. DOI: 10.32849/2663-5313/2020.8.44
- [9] Hloba, M.M. (2020b). On recognizing release from criminal liability due to reconciliation with the victim as a type of reconciliation agreement. *Law and Society*, 5, 148-154. DOI: 10.32842/2078-3736/2020.5.21
- [10] Hvozdet'skyi, V.D., & Liash, A.O. (2020). Reconciliation agreement in criminal proceedings: Selected issues of legal regulation and practice. *Journal of the National University "Ostroh Academy". Series "Law"*, 1(21). Retrieved from <http://lj.oa.edu.ua/articles/2020/n1/20hvdtpv.pdf>
- [11] Leliak, O.O. (2015). Plea agreement in the criminal process of Ukraine. *Candidate's thesis*. Kyiv. Retrieved from <https://uacademic.info.ua/document/0415U005665>
- [12] Lyzak, Ya.V. (2014). The role of the prosecutor in concluding reconciliation and plea agreements. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series "Legal Sciences"*, 1(3), 226-231. Retrieved from <https://lj.journal.kspu.edu.ua/index.php/lj/issue/archive>
- [13] Paliukh, L. (2019). Problems of qualification of deliberate non-fulfilment by a convict of reconciliation or plea agreements. *Entrepreneurship, Economy and Law*, 4, 217-221. Retrieved from <https://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/4/42.pdf>
- [14] Podolian, Yu.O., & Savytska, S.L. (2025). Judgment based on a plea agreement: Practice and problematic aspects. *DICTUM FACTUM*, 1(17), 273-279. DOI: 10.32703/2663-6352/2025-1-17-273-279
- [15] Pohoretskyi, M.A. (2025a). Judicial control in ensuring fair and admissible proof in the criminal process of Ukraine. *Analytical and Comparative Jurisprudence*, 4(3), 269-279. DOI: 10.24144/2788-6018.2025.04.3.40
- [16] Pohoretskyi, M.A. (2025b). Novelty of the Criminal Procedure Code of Ukraine during martial law: Problematic issues. *Law and Society*, 3(2), 248-262. DOI: 10.32842/2078-3736/2025.3.2.35
- [17] Pohoretskyi, M.A., & Serhieieva, D.B. (2017). Problematic issues of exercising the procedural status of a victim in criminal proceedings. *Naukovyi Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Law "Series"*, 46(2), 118-123. Retrieved from <https://dspace2.uzhnu.edu.ua/items/08598282-ac04-4671-b955-b7e94ef07673>

- [18] Sirotkina, M. (2020). Initiating a reconciliation agreement in criminal proceedings. *Entrepreneurship, Economy and Law*, 8, 291-296. DOI: 10.32849/2663-5313/2020.8.48
- [19] Trekke, A.S. (2018). Criminal proceedings based on a plea agreement. *Candidate's thesis*. Irpin. Retrieved from <https://www.nusta.edu.ua/wp-content/uploads/2016/11/dis-ilovepdf-compressed.pdf>
- [20] Turman, N. (2017). The concept and significance of a reconciliation agreement in the criminal process of Ukraine. *Entrepreneurship, Economy and Law*, 12, 273-277. Retrieved from <https://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/12/58.pdf>
- [21] Turman, N. (2018a). Main elements of the content of a reconciliation agreement. *Entrepreneurship, Economy and Law*, 9, 256-260. Retrieved from <https://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/9/48.pdf>
- [22] Turman, N. (2018b). Procedural and legal aspects of concluding a reconciliation agreement in the criminal process of Ukraine. *National Law Journal: Theory and Practice*, 3(31), 132-136. Retrieved from https://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2018/3/part_1/31.pdf
- [23] Velykodnyi, D.V. (2015). Mediation as a way to improve the plea reconciliation agreement in criminal proceedings. *Law and Society*, 6.2(3), 132-136. Retrieved from https://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2015/6_2_2015/part_3/26.pdf
- [24] Yurkova, H.V. (2013). Proceedings with reconciliation of the parties in the criminal procedural law of Ukraine: A comparative analysis. *Law and Society*, 6, 367-370. Retrieved from https://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF%2FPis_2013_6.2_87.pdf

Список використаних джерел

- [1] Alchourrón C. E. On law and logic. *The Logic of Legal Requirements: Essays on Defeasibility*. Oxford : Oxford University Press, 2012. P. 39–52. DOI: 10.1093/acprof:oso/9780199661640.003.000
- [2] Барак А. Суддівський розсуд. Київ : Центр учб. літ., 2022. 320 с. URL: <https://jurkniga.ua/contents/sudeyskoe-usmotrenie.pdf>
- [3] Басиста І. В. Практичні проблеми укладення угод про примирення у кримінальному провадженні. *Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 1. С. 11–19. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/5386/1/%D0%91%D0%B0%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B0%20vkc_2017_1_3.pdf
- [4] Берназюк Я. Поняття та критерії мотивованості судового рішення як однієї з гарантій дотримання судами принципу верховенства права. *Судова влада України*. 2019. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/635136/>
- [5] Blank H., Nestler S. How many hindsight biases are there? *Cognition*. 2008. No. 106 (3). P. 1408–1440. DOI: 10.1016/j.cognition.2007.07.007
- [6] Bourgeois-Gironde S., Giraud R. Framing effects as violations of extensionality. *Theory and Decision*. 2009. No. 67 (4). P. 385–404. DOI: 10.1007/s11238-009-9133-7
- [7] Чумак К. Укладення угоди про примирення: підстави, зміст, сторони. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2016. № 4. С. 186–195. URL: <https://napu.com.ua/uk/chasopis-napu/>
- [8] Глоба М. Види угод про примирення у кримінальному провадженні. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 8. С. 269–273. DOI: 10.32849/2663-5313/2020.8.44
- [9] Глоба М. М. Щодо визнання звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням із потерпілим видом угоди про примирення у кримінальному провадженні. *Право і суспільство*. 2020. № 5. С. 148–154. DOI: 10.32842/2078-3736/2020.5.21
- [10] Гвоздецький В. Д., Ляш А. О. Угода про примирення у кримінальному провадженні: деякі питання правового регулювання та практичного вирішення. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2020. № 1 (21). URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2020/n1/20hvdtpv.pdf>
- [11] Лесяк О. О. Угода про визнання винуватості у кримінальному процесі України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2015. 228 с. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0415U005665>
- [12] Лизак Я. В. Роль прокурора під час укладення угод про примирення та визнання винуватості. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2014. Вип. 1. Т. 3. С. 226–231. URL: <https://lj.journal.kspu.edu/index.php/lj/issue/archive>
- [13] Палюх Л. Проблеми кваліфікації умисного невиконання засудженим угод про примирення або про визнання винуватості. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 4. С. 217–221. URL: <https://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/4/42.pdf>
- [14] Подолян Ю. О., Савицька С. Л. Вирок на підставі угоди: практика застосування та проблемні аспекти. *DICTUM FACTUM*. 2025. № 1 (17). С. 273–279. DOI: 10.32703/2663-6352/2025-1-17-273-279

- [15] Погорецький М. А. Судовий контроль у забезпеченні справедливого та допустимого доказування в кримінальному процесі України. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 4. Ч. 3. С. 269–279. DOI: 10.24144/2788-6018.2025.04.3.40
- [16] Погорецький М. А. Новели Кримінального процесуального кодексу України в період воєнного стану: проблемні питання. *Право і суспільство*. 2025. № 3. Т. 2. С. 248–262. DOI: 10.32842/2078-3736/2025.3.2.35
- [17] Погорецький М. А., Сергеева Д. Б. Проблемні питання реалізації процесуального статусу потерпілого у кримінальному провадженні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2017. № 46. Т. 2. С. 118–123. URL: <https://dspace2.uzhnu.edu.ua/items/08598282-ac04-4671-b955-b7e94ef07673>
- [18] Сіроткіна М. Ініціювання укладення угоди про примирення в кримінальному провадженні. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 8. С. 291–296. DOI: 10.32849/2663-5313/2020.8.48
- [19] Трекке А. С. Кримінальне провадження на підставі угоди про визнання винуватості : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Ірпінь, 2018. 247 с. URL: <https://www.nusta.edu.ua/wp-content/uploads/2016/11/dis-ilovepdf-compressed.pdf>
- [20] Турман Н. Поняття та значення угоди про примирення у кримінальному процесі України. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 12. С. 273–277. URL: <https://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/12/58.pdf>
- [21] Турман Н. Основні елементи змісту угоди про примирення. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 9. С. 256–260. URL: <https://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/9/48.pdf>
- [22] Турман Н. Процесуально-правовий аспект укладення угоди про примирення у кримінальному процесі України. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2018. № 3 (31). С. 132–136. URL: https://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2018/3/part_1/31.pdf
- [23] Великодний Д. В. Медіація як шлях удосконалення інституту угоди про примирення в кримінальному провадженні. *Право і суспільство*. 2015. № 6.2. Ч. 3. С. 132–136. URL: https://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2015/6_2_2015/part_3/26.pdf
- [24] Юркова Г. В. Проведення з примиренням сторін у кримінально-процесуальному праві України: порівняльний аналіз. *Право і суспільство*. 2013. № 6. С. 367–370. URL: https://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF%2FPis_2013_6.2_87.pdf

POHORETSKYI Mykola

Doctor of Law, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine, Vice-Rector for Academic Affairs of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Kyiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0936-0929>

AGREEMENTS IN THE CRIMINAL PROCEDURE OF UKRAINE: DOCTRINAL FOUNDATIONS, CASE LAW, EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS STANDARDS

Abstract. The article offers a comprehensive analysis of agreements in the criminal procedure of Ukraine, focusing on doctrinal foundations, domestic case law, and the standards of the European Court of Human Rights. Agreements are conceptualized as a manifestation of the dispositive principle within a public-law proceeding; their admissibility and fairness, however, depend on robust procedural safeguards. Based on the provisions of the Criminal Procedure Code of Ukraine, the paper differentiates types of agreements and maps the stages of initiation, negotiations, recording of terms, and judicial scrutiny. It defines minimum requirements for verifying voluntariness and informed consent, the court's duty to ascertain a factual basis for the agreement, and the obligation to provide a fully reasoned decision either approving or rejecting it. Special attention is paid to the role of the victim, the proportionality of the agreement's consequences, and safeguards against covert pressure during negotiations. The paper proposes procedural filters in the form of practical checklists for judges, prosecutors, and defense counsel, covering the assessment of voluntariness,

the reality of legal assistance, the sufficiency of corroborating evidence, compensation for harm, the balance between private and public interests, and the completeness of judicial reasoning. A separate section examines agreements on the application of criminal-law measures to legal entities, setting requirements for confirming corporate will and representation, screening conflicts of interest, ensuring access to case materials, and assessing proportionality and potential effects on shareholders, employees, and creditors. Drawing on relevant case law of the European Court of Human Rights, the study formulates integrity criteria for agreements: voluntary and informed waiver of procedural rights, effective assistance of counsel, absence of coercion, genuine judicial control, verification of the factual basis, and conformity with the public interest. The article synthesizes recurrent enforcement problems in Ukrainian practice and advances targeted proposals for legislative refinement and judicial approaches aimed at increasing predictability, transparency, and adjudicative quality in the conclusion and approval of agreements.

Keywords: plea agreement; reconciliation agreement; criminal procedure; right to a fair trial; dispositive principle; adversarial proceedings and equality of arms; judicial scrutiny; pre-trial investigation.